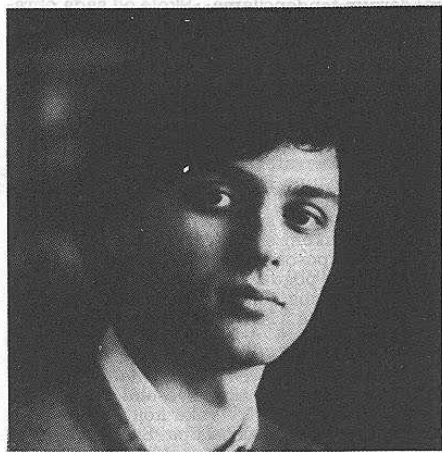

melanholični listovi

(o poeziji ota horvata)

zoran đerić

Savremena poezija sve je razumljivija, sve je bliža onom govoru koji označavamo kao svakodnevnici (tezi koju je pre 150 godina izneo Carlyle: »Svaki govor, čak i najobičniji, ima u sebi nešto od pesme«). Pa ipak, nije joj porasla čitanost. Pismenost je danas kudikamo veća, a ugled koji pesništvo ima (ako to možemo olako da iznesemo i lako da podnesemo) mnogo manji. Šta je razlog? Možda poezija nije više uverljiva, snažna, potresna, kao što je bila, recimo, u vremenu romantizma. Možda pesnici nisu više uklete ličnosti a njihove sudbine nisu više tragične. Nećemo jadikovati nad sudbinom pesništva. Pitanja su retorska, odgovori u nama samima. Još uvek važi zahtev koji je izrekao Pound: treba dosegnuti univerzalnost i pisati ono što će razumeti »mnogi« a hvaliti »malobrojni«.

Čini mi se da je Oto Horvat jedan od retkih mladih pesnika koji poseduje moći jasnih sugestija, koji pridaje značaj slušanju stihova, značaj spontanom zapisivanju svih asocijacija, lirskih opservacija. Na drugoj strani, ističemo to kao najvažniju odliku čiste lirike, Horvat ne zanemaruje, već neprestano ističe važnost obraćanja samom sebi, izazove i osobenosti svog lirskog subjekta, ali i svog Nad—Ja. A to su odlike koje razumeju »mnogi«.

Pažljivi čitaoci (pre svega književni kritičari i članovi žirija za pesničke nagrade »Brankovu« i »Pečat varoši sremskokarlovачke«) su oni »malobrojni« koji su sve ove karakteristike Ota Horvata uočili i izdvojili ga kao izuzetno darovitog mladog pesnika koji je za kratko vreme objavio tri knjige poezije i jasno naznačio svoju poetiku, iznalazeći sopstvene oblike u kojima će potvrditi svoje postojanje kroz jezik, kroz stih.

Iznedrimo i jednu smeliju pretpostavku, prafrazirajući W. Stevensa, da je za Ota Horvata poezija medij njegovog ličnog senzibiliteta, a potreba za poezijom dinamički uzrok poezije koju piše.

Prva knjiga Ota Horvata (*»Gde nestaje šuma«*, Književna zbirnica Novog Sada, 1987) najavljuje je vrlo mladog pesnika (rođen 1967. godine), ali i u mnogome drukčijeg od pesnika iz njegove generacije (Lasla L. Blaskovića, Saše Radonića, Kresimira Mićanovića, Miljenka Jergovića i drugih dvadesetogodišnjaka koji su poslednjih nekoliko godina obelodanili svoje prve, druge, pa čak i treće knjige). Generacijska bliskost nije proizvela i poetičke srodnosti, što je, svakako, putokaz koji upućuje na pesničke individualnosti, iako još uvek ne i dovoljno izražene, ali sa jasnim ličnim akcentima, što svakom od njih daje potporu za istrajavanje u pisanju i suočavanje sa budućnošću koja će, ako već sadašnjost nije, biti na njihovoj strani.

U čemu je ta drugost, u čemu je razlika, možda i prednost Ota Horvata? Odgovor nudi Selimir Radulović recenzirajući knjigu *»Gde nestaje šuma?«*: »Horvat je izbegao opsesivnu (pseudo) dvoumicu generacije koja se u devetom desetljeću profilisala u savremenom pjesništvu u Vojvodinu, (pseudo) dvoumicu čiji je konačni ishod uzmicanje poezije pred poetikom«. Mogla bi se ova tvrdnja problematizovati: koje su to pseudo-dvoumice i kakve su to »opsesivne poetike« generacije savremenih pesnika iz devedesetih? Drugom prilikom ču, verovatno, tome posvetiti više pažnje i teksta, ona i takva kakva je, nedorečena, bez argumenata (što u kratkoj recenziji govoriti belesni i ne oćekujemo) dodiruje suštinu, iako je ne imenuje pravim imenom.

Bilo kakve da su savremene poetike, moderne ili postmoderne; bilo da nude otvorene i komunikativne ili zatvorene i nerazumljive pesme — ne mogu se jednostavno uopštavati i svoditi pod boljke i traume jedne generacije. Čak ni tada, metaforično govoreći, ne možemo

da razlučimo »zdravu« od »bolesne« poetike. Postoje, uistinu, najrazličitiji »simptomi« koje književna kritika pokušava da uoči i da prepíše »dijagnozu«, ali ni to ne obećava »oporavak« savremenog pesništva, poezije uopšte, koja već vekovima »neizlečivo boluje«, mnogi su joj najavljujivali smrt, a ona preživela.

Ovaj metaforički ekskurs koji pokušava da unese malo vedrine tamo gdje je već odavno tama, ne može da predvidi dve stvari koje se uz ostale najavljuju: smrt Autora i smrt Čitaoca. To je, pretpostavljam, onaj strah od koga strepe danas oni koji pišu. S pravom ili ne, mislim da je taj strah bezrazložan. Oduvek se strepilo hoće li se biti čitan. Otkako postoji, književnost postavlja pitanja smisla i svrhovitosti svog postojanja. Suprotstavljajući se stvarnosti, koja nikada nije bila onakva kakvom su je priželjkivali, za budućnost su se izborili samo oni sa autentičnim poetikama. A da li su one takve, nude li zaista »istinske diskurse« svedoka svog vremena, s pouzdanošću i sigurnošću se ne može znati.

I poezija Ota Horvata nastala je u samoći. I ona želi da se oslobodi usamljenosti i da dopre do drugoga. Za razliku od većine mladih pesnika koji su ironični prema sentimentalnostima svih vrsta, koji svoje lirске slabosti pažljivo zatvaraju u »crne kutije« svojih rukopisa, ličnih zabeleški i kasnije »poetika«, pesme Ota Horvata su napisane »iz srca i duše«, kako to primećuje Miroslav Mandić, »na način novog blua«.

Blues pesmama imenuje Horvat ceo jedan ciklus, a tako bismo mogli nazvati i čitav niz drugih njegovih pesama, kako iz prve, tako i iz potonjih knjiga. Ne ulazeći u analizu (tematsko-strukturalnu), prihvatam ovo poređenje kao vrlo zanimljivo, podsticajno za istraživanje zajedničkih korena, jer Horvatove knjige sadrže mnoštvo »duhovnih iluminacija« (*Hart Crane*) koje bismo mogli dovesti u vezu sa blues muzikom.

Kratkoća pesama, njihove pevljive melodije i česta snižavanja tona (koji su obeležje ciklusa *»Ne boj se Geri Snajder blua«* iz prve knjige) u knjizi *»Gorki listovi«* (*»Bratstvo—jedinstvo, Novi Sad, 1990*) postali su »pravilo«: prosečna dužina pedesetak pesničkih tekstova (koliko ih je sabrano u ovoj knjizi) je oko šest stihova. Uglavnom nepretenciozno naslovljeni, ponekad datumom (kao šifrom), nekom rečju — prvom asocijacijom, a vrlo često i bez naslova — ovi stihovi deluju kao lirski zapisi, izvodi iz pesničkog dnevnika, a kako su vrlo često s posvetom — nalik su i na poslanice koje je kao poruke o sebi upućivao pesnik svojim prijateljima.

Poredeći ovu knjigu s prethodnom, ne mogu a da ne primetim da su ovi poetski učinci manji. Stihovi su i dalje čisti, jednostavni, ne-

nametljivi, nepreduzimljivi (kako to zapaža Slobodan Miletić) kao da im je melanholijska oduzela substancijalitet. Na setnoj su podlozi: krhki, nežni, laki. Postoje intimni, ali — da li i dovoljno drugih razloga za introvertiranost, za inferiornost? Možda grešim. Biće da samo meni pri čitanju »Gorkih listova« nedostaje neki dublji smisao, višeznačnost. Nadoknađuje mi je uverenost *Julije Kristeve* da ne postoji imaginacija koja nije, vidljivo ili pritaženo, melanholična. Možemo, dakle, raspoloženje pesnikovo označiti i kao melanholično (to je osećaj koji prevladuje ovom lirikom, a ne patološki nalaz, niti je ovo trenutak za seansu psihoanalitičara). Tako samirano našem vremenu, ovo osećanje depresije i euforije, nije inhibiralo Ota Horvata, naprotiv: ono ga pokreće na imaginativno delovanje. Horvat pronalazi svoj mir, okružuje se svojim svetom koji ga štiti od »mobilizirajuće nedaće« (*Kristeva*). Pri tom abdiciraju sve »neurotične« poetike. Horvat izbegava metafore, plaši se uzvišenosti, kao i patetike. Melanholijska se prepoznaje, ali ne i idealizuje i valorizuje u njegovim pesmama. Nemaju privilegiju ni radost ni tuga. Trenuci krize, nemoci, strah od praznine i smrti, prolaznog su karaktera, ne nameću se kao tragična sudbina. Pesnik je, ipak, žrtva, ali ne zbog prirodnog nedostatka, već zbog nesavršenosti vremena u kome se zatekao.

Izuzetak, koji nije »izraz narcističke povrede«, čini ciklus »Tu, kraj reke«, napisan, kako stoji u podnaslovu, »prema Rubljovu«. Naravno, u pitanju je filmsko remek-delo Andreja Tarkovskog koje je inspirisalo i našeg pesnika za čitav niz pesničkih minijatura nalik na ikone koje zrače »neobičnim unutarnjim sjajem« (*S. Miletić*).

Treća knjiga Ota Horvata, *»Zgrušavanje«*, koja se nedavno pojavila u izdanju »Matice srpske«, kao da objedinjuje, na poseban način, različite tokove i pesnička nastojanja: od pesama sa blues notama do svojevršnih molitava, od dužih narativnih struktura do krajnje redukovanosti, »jednominutnih« zapisa. Heterogenost (kao jedan od znakova savremenih poetika koje insistiraju na različitosti, polimorfnosti, brisanju granica, između žanrova, supletivnosti) ovde je urodila plodovima pojednake zrelosti, prilično ujednačenih kvaliteta. Najupešnijim mi se čine *»Pesme o slomljenosti«*, dvanaest tesno povezanih lirskih fragmenata (još jedan prilog melanholičnom osećanju koje izbija kroz pore ovih pesničkih listova).

Poezija Ota Horvata nije, naravno, bez uticaja, suptilnih veza sa drugim poetikama. On sam, u knjizi *»Gde nestaje šuma«*, ističe nekoliko imena (*Gary Snyder, Allen Ginsberg, Tomaz Šalamun, Slobodan Tišma...*), tu su, možda preko Šalamuna, i *W. C. Williams, E. E. Cummings*, a mogla bi to biti bliskost i sa poetikom poljskih pesnika (*Ryszard Krynicki* ili *Adam Zagajewski*), kao i nekih savremenih madarskih pesnika koje Horvat u poslednje vreme sve češće prevodi na srpskohrvatski. Ovim se ne dovodi u sumnju samostalnost i izvornost ovog mladog pesnika, štaviše — kontekst tako značajnih pesnika i njemu samom podiže rejting.

Privodim kraju ovaj tekst navodeći nekoliko auto-poetičkih mesta iz Horvatove poezije: *»pisanje je dokazivanje«, »i savršena poezija je čutanje«, »i najlepša poezija je žudnja«*. Zaista je tako. Poezija Ota Horvata daje nam za to puno upečatljivih primera, puno argumenata za tiha čitanja i otkrivanje jednog bojažljivog lika koji se skriva u bašti, među cvećem, ili iza nekog stabla koje još uvek ne zaklanja šumu, ali i ne gubi se u njoj.